MAAISEL VERWERKEN: WAT MAG WEL EN WAT NIET?

Wet- en regelgeving - recente rechterlijke uitspraak over 'composteren bij de boer' (Agricycling Fryslân)
Uitgave 05-11-2026

De rechtbank Noord-Nederland heeft op 23 oktober 2026 bevestigd dat bermmaaisel dat vrijkomt bij onderhoud door gemeenten en wordt afgevoerd en gecomposteerd bij lokale boeren, een afvalstof is. Dat is belangrijk voor iedereen die maaisel aanbiedt, ontvangt of verwerkt. De uitspraak (zie link onderaan dit document) verduidelijkt de wettelijke regels. Hieronder leggen we uit hoe het zit.

IN HET KORT

- **Afvalstatus**: maaisel dat gemeenten laten afvoeren voor verwerking is afval. Nuttig gebruik of een lokaal kringloopdoel verandert daar niet zonder meer iets aan.
- **Rechterlijke uitspraak**: de rechtbank vernietigt de afwijzingen van handhavingsverzoeken die waren ingediend bij vier Friese gemeenten. De gemeenten moeten opnieuw beslissen. De uitspraak heeft directe rechtskracht; opschorting kan in geval van hoger beroep alleen door de procespartijen die het oneens zijn met de uitspraak worden afgedwongen voor de voorzieningenrechter.
- **Uitzonderingen op meld- en vergunningplicht** geven zeer beperkte ruimte voor composteren bij de boer:
    - Besluit activiteiten leefomgeving (Bal): een boer die gemeentelijk maaisel ontvangt om het te composteren, voldoet niet aan het 'eigen werkzaamheden'-vereiste en valt buiten de geldende uitzonderingen.
    - Vrijstellingsregeling plantenresten ziet toe op rechtstreekse toepassing, onder bepaalde voorwaarden, van (onder andere) maaisel, niet op composteren.
- **Aandachtspunten voor de praktijk**: het helpt als professionele verwerkers, relevante ketenpartners, aanbestedende diensten en toezichthouders met elkaar in overleg gaan. Controleer herkomst, activiteit, vergunningen en toepasselijke uitzonderingen. BVOR-leden kunnen mogelijke overtredingen melden, een handhavingsverzoek indienen of bij een vermoeden van een strafbaar feit aangifte doen.

1. DE BASIS: WANNEER IS MAAISEL AFVAL?

De wet noemt iets een afvalstof als de houder zich ervan ontdoet, wil ontdoen of moet ontdoen. Berm- en slootmaaisel ontstaat meestal omdat een gemeente of waterschap bermen en watergangen moet onderhouden. In het algemeen is maaien bedoeld voor beheer, niet om een product te maken. Het maaisel moet daarna weg en daarmee is het voor de betrokken gemeente of het waterschap een last. Dat maakt dat het juridisch een afvalstof is.

Dat het maaisel nuttig kan worden gebruikt, verandert dit niet. Ook een vergoeding, een lokaal kringloopproject of een afspraak over de kwaliteit maakt van afval niet automatisch een product. Of iets afval is, hangt af van de feiten in de hele keten. Bij bijzondere omstandigheden blijft een beoordeling per geval nodig.

Artikel 10.1a van de Wet milieubeheer zorgt wel eens voor verwarring. Dit artikel zondert bepaalde natuurlijke, niet-gevaarlijke landbouw- en bosbouwmaterialen onder voorwaarden uit van een deel van hoofdstuk 10 van de Wet milieubeheer. Denk aan maaisel dat op een milieuvriendelijke en veilige manier wordt gebruikt in land- of bosbouw. Alle voorwaarden moeten dan zijn vervuld: het materiaal moet onder de genoemde categorie vallen, niet gevaarlijk zijn en de toepassing mag mens en milieu niet schaden.

Let op: het wetsartikel zegt *niet* dat maaisel géén afvalstof is. Het schrapt alleen bepaalde verplichtingen uit hoofdstuk 10. Andere regels blijven gelden, waaronder het Bal, de regels voor meststoffen en – waar van toepassing – het verbod op het storten van afval. Ook gecomposteerd groenafval en bokashi vallen in de regel niet onder deze uitzondering.

Meer uitleg: Artikel 10.1a Wet milieubeheer

2. WAT HEEFT DE RECHTBANK BESLIST?

De BVOR vroeg vier Friese gemeenten om op te treden tegen de verwerking van maaisel bij agrariërs volgens het model van Agricycling Fryslân. De gemeenten wezen de handhavingsverzoeken af. Zij zagen het maaisel als materiaal voor “voortgezet gebruik”, dus niet als afval. De rechtbank vernietigde op 23 oktober 2026 de vier afwijzingen. De gemeenten moeten opnieuw op de verzoeken beslissen.

Waarom oordeelt de rechtbank dat het wél afval is? Het maaisel ontstaat bij regulier bermonderhoud, is voor de gemeenten een last en zij betalen voor afvoer en verwerking. Vervolgens wordt het materiaal geselecteerd, gemengd en gecomposteerd. Er ontstaat dus een ander materiaal: compost. De rechtbank kijkt naar het gehele traject en concludeert dat de gemeenten zich van het maaisel ontdoen.

Ook het argument van “voortgezet gebruik” houdt geen stand bij de rechter. Bij voortgezet gebruik blijft het materiaal in wezen hetzelfde en wordt het zonder ingrijpende bewerking opnieuw voor een passende functie gebruikt. Daarbij moet de toepassing voldoende zeker en rechtmatig zijn en mogen mens en milieu geen schade ondervinden. Of maaisel geen afvalstof is, vergt altijd een beoordeling van alle omstandigheden. In deze zaak wordt het maaisel echter ingezameld, geselecteerd, gemengd en gecomposteerd tot een ander materiaal. Dat is nuttige toepassing van afval, geen voortgezet gebruik dat de afvalstatus wegneemt. Een eigen kwaliteitsprotocol verandert dat niet.

Voor de duidelijkheid: de rechter sluit met deze uitspraak geen individuele composteringslocaties van agrariërs en stelt ook geen specifieke, locatiegebonden vergunningplicht vast. Dat moet gebeuren bij de nieuwe besluiten op de handhavingsverzoeken en de beoordeling van de feitelijke activiteiten.

3. VEELGESTELDE VRAGEN OVER DE UITSPRAAK

Geldt dit ook voor slootmaaisel en maaisel van schouwpaden?

De uitspraak spreekt vooral over bermmaaisel, maar de zaak omvatte ook slootmaaisel en hekkelmaaisel. De redenering geldt ook voor vergelijkbaar slootmaaisel uit onderhoud van watergangen en schouwpaden. Ook daar gaat het om onderhoudsmateriaal dat wordt afgevoerd en vaak eerst moet worden verwerkt. Dat slootmaaisel soms schoner is dan bermmaaisel, bepaalt niet of het afval is. De precieze omstandigheden blijven van belang.

Wat als een gemeente hoger beroep instelt?

Een hoger beroep zet de uitspraak niet automatisch buiten spel. De vernietigde afwijzingen worden daardoor niet opnieuw geldig. De gemeenten moeten binnen acht weken na 23 oktober 2026 opnieuw beslissen. Alleen als de voorzieningenrechter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, op verzoek van procespartijen in hoger beroep, een tijdelijke schorsing uitspreekt, kan de werking van de uitspraak worden opgeschort. Zonder hoger beroep wordt de uitspraak op 5 december 2026 definitief. Ook voor andere gemeenten en verwerkers is de uitspraak een belangrijke juridische bevestiging van de afvalstatus van maaisel. Die 'zaakoverstijgende' werking geldt na publicatie van de uitspraak op rechtspraak.nl. De uitspraak is op 5 november 2026 gepubliceerd.

Biedt het Bal een uitzondering tot 600 m³?

In de praktijk wordt weleens beweerd: "Onder de 600 m³ val je buiten de afvalwetgeving". Dat klopt niet. Het Bal maakt onderscheid tussen opslaan, composteren en andere bewerkingen van bedrijfsafval en/of gevaarlijk afval, zie artikel 3.191 Bal. Hoofdstuk 3 (paragraaf 3.5.11) bepaalt wanneer een vergunning nodig is; hoofdstuk 4 (paragraaf 4.89) bevat voorschriften voor activiteiten die onder die paragraaf vallen.

Het Bal maakt verschil tussen opslaan en composteren:

- **Opslaan** (artikel 3.185 Bal): voor maximaal 600 m³ niet-gevaarlijk groenafval dat bedrijfsafval is, geldt een uitzondering op de vergunningplicht voor een dergelijke "opslaghandeling". Het groenafval hoeft dan niet van eigen werkzaamheden afkomstig te zijn. Dit geeft echter *geen* toestemming om het vervolgens zonder vergunning te composteren.
- **Composteren** (artikel 3.191 Bal): de uitzondering geldt alleen voor maximaal 600 m³ groenafval dat is ontstaan bij werkzaamheden van degene die *zelf* composteert. Een boer die gemeentelijk maaisel ontvangt om het te composteren, voldoet in de regel niet aan dit "eigen werkzaamheden"-vereiste.
- **Verkleinen**: ook hiervoor kent het Bal een uitzondering die aan *eigen* werkzaamheden is gekoppeld.
- **Fermenteren** tot bokashi wordt (ook juridisch) niet gezien als composteren. Daarvoor bestaat dus niet dezelfde algemene uitzondering tot 600 m³.

De grens van 600 m³ ziet op de hoeveelheid die op één moment aanwezig is, niet op een jaarquotum. Vergunningvrij betekent hier niet 'regelvrij'. Voor het opslaan of composteren van groenafval waarop paragraaf 4.89 Bal van toepassing is, geldt bij de daarin genoemde hoeveelheden (vanaf 3 m³) in beginsel *een meld- en informatieplicht*: de activiteit moet ten minste vier weken vóór aanvang worden gemeld. Ook gelden dan voorschriften ter bescherming van bodem en water. Per activiteit moet worden gecontroleerd of de paragraaf van toepassing is. Een melding vervangt nooit een vereiste vergunning.

Meer uitleg: Toelichting IPLO en Meldingen en voorschriften IPLO.

Zie ook BVOR-factsheet Voorschriften buiten vergunning opslaan en composteren van groenafval.

Zie ook BVOR-factsheet Berm- en slootmaaisel – afvalstof, meststof of grondstof?.

Welke rol speelt de Vrijstellingsregeling plantenresten?

Ook deze regeling wordt soms aangevoerd als toestemming voor composteren bij de boer. Maar daarvoor is zij niet bedoeld. Het gaat om rechtstreekse toepassing van plantenresten, niet om opslag, compostering of het maken van bokashi.

Voor bermmaaisel (waaronder in deze regeling ook slootmaaisel valt) gelden onder meer de volgende voorwaarden uit artikel 3:

- Toepassing op het perceel waar het maaisel vrijkomt, op een aangrenzend perceel of – als dat niet geschikt is – op een ander perceel binnen maximaal 5 kilometer.
- Het maaisel is schoon en onverdacht. De hoeveelheid past bij de oppervlakte en het maaisel wordt gelijkmatig verspreid, zonder belangrijke extra belasting met nutriënten en zware metalen.
- Het maaisel wordt niet eerst gecomposteerd of gefermenteerd. Verkleinen of een beperkte mechanische bewerking is iets anders dan er compost of bokashi van maken.

Deze regeling bevat *geen* grens van 600 m³. De 600 m³-grens komt uit het Bal en ziet op andere activiteiten. Ook de regels voor meststoffen blijven relevant: onbewerkt maaisel is niet zonder meer een toegelaten meststof. Compost mag pas als meststof worden gebruikt en verhandeld als het eindproduct aan de wettelijke eisen voldoet; bokashi van berm- of slootmaaisel is niet vanzelf een toegelaten meststof.

Meer uitleg: Informatiepunt vanuit overheid Afval Circulair

Officiële tekst Vrijstellingsregeling plantenresten

4. UITSPRAKEN

Ook te vinden via www.uitspraken.rechtspraak.nl/
(voer bij het zoeken alleen de vier cijfers van het zaaknummer in)
Zaaknummer: LEE 24/3338
Zaaknummer: LEE 24/3346
Zaaknummer: LEE 24/4333
Zaaknummer: LEE 24/4645